

НАУКОВО-МОВНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Анотація

Висвітлено роль науково-мовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти в межах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» як чинника формування сучасного національного фахівця. Акцентовано, що інноваційні практики науково-мовної підготовки забезпечують інтеграцію професійної, мовної та ціннісної складових освітнього процесу.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, науково-мовна підготовка, національна ідентичність, дослідницька діяльність, інноваційні практики

Abstract

Views on the role of research-oriented language training of students at technical higher education institutions within the course Ukrainian for Professional Purposes as a factor in shaping a contemporary national professional. It is emphasised that innovative practices in scientific and language training ensure the integration of professional, linguistic, and value-based components of the educational process.

Keywords: higher education students; scientific and language training; national identity; research activity; innovative practices

Вступ

Проблема формування національної ідентичності сучасної молоді посідає чільне місце в гуманітарних й педагогічних дослідженнях, оскільки саме ідентичність визначає ціннісні орієнтири особистості, її громадянську позицію та готовність до активної участі в суспільному житті. У науковому дискурсі національну ідентичність розглядають як складне інтегративне утворення, що поєднує усвідомлення належності до власної нації, прийняття її історико-культурних цінностей, мови, традицій та моделей комунікації [1]. Визначальним середовищем формування громадянської та національної ідентичності постає освітній простір закладів вищої освіти, оскільки забезпечує інтеграцію знань, цінностей та соціального досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика науково-мовної підготовки здобувачів вищої освіти як чинника професійного становлення та національної ідентичності послідовно розглядається в розвідках українських науковців. Теоретичні засади ролі української мови в утвердженні державності та національної свідомості висвітлено в дослідженнях В. Русанівського, І. Білодіда, А. Масенко, Л. Вербицької. Методичні аспекти формування академічної й фахової мовної компетентності в межах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» представлено в працях І. Гуменюк, М. Пентиліук, С. Омельчука. Інтеграцію мовної, професійної та ціннісної складових підготовки майбутніх фахівців, зокрема в технічних ЗВО, розглядають О. Семенов, Н. Голуб, О. Голишев, Л. Барановська, В. Рахманов та ін.

Мета дослідження - висвітлити роль науково-мовної підготовки здобувачів технічних ЗВО в межах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» як чинника формування національного сучасного фахівця.

Основна частина

Важливим інструментом підготовки фахівців у сьогоденні є дуальна освіта, що забезпечує поєднання навчання в закладі вищої освіти з практичною діяльністю на підприємствах. Таку форму здобуття освіти сьогодні розглядають як ефективний спосіб формування конкурентоспроможних кадрів, здатних відповідати актуальним запитам ринку праці.

У межах дуальної освіти формується можливість вибудовування специфічного зв'язку між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням, оскільки освітній процес інтегрує академічну підготовку з реальною професійною діяльністю. Відповідно, основною метою дуальної освіти є забезпечення здобувачів освіти можливістю набуття практичного досвіду та розвитку фахових компетентностей, необхідних для успішної професійної реалізації. Водночас професійна діяльність здобувачів освіти може виступати чинником утвердження української національної ідентичності, зокрема через розвиток підприємництва у сфері виробництва національних товарів та послуг, а також через творчу діяльність, спрямовану на популяризацію української культури та історії [2, 3].

Визначальну роль у цьому процесі відіграє мовна освіта як чинник формування мовної свідомості, національної пам'яті та світоглядних орієнтирів здобувацької молоді. Українська мова в освітньому процесі постає не лише засобом комунікації, а й маркером національної належності та носієм культурного коду нації. У системі професійної підготовки здобувачів освіти за технічними спеціальностями українська мова виконує багатовимірну функцію, поєднуючи комунікативний, професійно-орієнтований та громадянсько-виховний потенціал. Формування мовної компетентності забезпечує інтеграцію майбутніх фахівців у національний професійний простір, сприяє розвитку громадянської відповідальності та професійно-національної самосвідомості [4].

Ефективним інструментом синтезу мовної підготовки з набуттям фахових знань та навичок, формування культури професійного мовлення та, зокрема, готовності до наукової комунікації українською мовою є навчальна дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням», що робить мовну освіту чинником становлення професійної ідентичності на національно зорієнтованій основі, залучаючи здобувачів освіти до науково-мовного простору обраного фаху.

Мова науки є значущим чинником інтеграції професійної та національної складових підготовки сучасного фахівця. Через опанування наукового стилю української мови, термінології та академічного викладу здобувачі долучаються до національного наукового дискурсу й формують професійну мовну ідентичність [5]. Мовознавчі дослідження студентів технічних ЗВО забезпечують інтеграцію фахових знань у комунікативний простір. Зокрема, лінгвістичний аналіз галузевої термінології, аналіз наукового стилю та практики академічного викладу різних жанрів забезпечують формування професійно-мовленнєвої компетентності й утвердження української мови як мови професійної діяльності.

Освітнє середовище ЗВО забезпечує інтеграцію мовної, наукової та культурно-виховної складових формування національної ідентичності. Зокрема, Вінницький національний технічний університет протягом багатьох років проводить Всеукраїнську науково-практичну інтернет-конференцію «Молодь у науці: дослідження, проблеми, перспективи» та щорічну Всеукраїнську науково-технічну конференцію підрозділів ВНТУ, у яких мають можливість взяти участь здобувачі освіти навіть першого курсу завдяки роботі викладачів кафедри мовознавства, що репрезентує системний та послідовний характер залучення здобувацької молоді до науково-дослідницької діяльності в галузі мовознавства професійного спрямування на двох ключових наукових платформах університету. Обидві конференції функціонують як стабільні форми апробації результатів наукових розвідок здобувачів, забезпечуючи регулярну публікацію матеріалів, відкритість до участі здобувачів вищої освіти та активний науково-методичний супровід з боку викладачів як наукових керівників.

Тематичний спектр розвідок демонструє, що участь здобувачів у конференційній діяльності ВНТУ виходить за межі суто фахової підготовки й набуває чітко окресленого національно-культурного та громадянського виміру. Через дослідження історії української мови, розвитку національної термінології, мовної ситуації регіонів та мовних процесів у сучасному цифровому середовищі здобувачі долучаються до осмислення національної наукової традиції й усвідомлення ролі української мови як чинника професійної та громадянської ідентичності.

У сучасних умовах трансформації вищої освіти актуалізується потреба модернізації традиційних форм проведення наукових конференцій і, зокрема, секційних засідань.

Ефективним напрямом виявило себе впровадження дискусійно-аналітичних секцій, у межах яких традиційні доповіді поєднуються з модерованими обговореннями проблемних питань, круглими столами та науковими дебатами. Ефективним також виявив себе формат секцій-практикумів і майстерень академічного викладу, орієнтованих на поєднання презентації результатів досліджень із тренінговими елементами з підготовки наукових текстів, оформлення тез та публічних виступів академічною українською мовою. Інноваційний потенціал мають проєктні секції, у межах яких здобувачі репрезентують не просто доповіді, а комплексні міждисциплінарні наукові проєкти, підготовлені в командах за настановами наукових керівників. Поєднання мовознавчого, фахового й культурологічного компонентів у таких проєктах сприяє інтеграції професійної підготовки з формуванням національної ідентичності та соціальної відповідальності фахівця.

За умов цифровізації доцільним стало впровадження гібридних та онлайн-секцій, що поєднують очну та дистанційну участь доповідачів, використання відеопрезентацій, інтерактивних платформ та віртуальних наукових кімнат. На особливу увагу заслуговує формат менторських секцій, у межах яких досвідчені науковці та викладачі здійснюють консультування, коментування доповідей здобувачів; надають рекомендації щодо подальшої публікаційної діяльності.

Перспективи розвитку впровадження інноваційних практик у викладання української мови за професійним спрямуванням в аспекті академічної комунікації спрямовані до поглиблення інтеграції мовної та науково-дослідної підготовки здобувачів, розвитком опанування академічного усного й письмового викладу українською мовою та створенням національно зорієнтованого цифрового середовища.

Висновки

Отже, інноваційні практики в процесі науково-мовної підготовки здобувачів вищої освіти в ЗВО технічного спрямування забезпечують інтеграцію професійної, мовної та ціннісної складових підготовки майбутніх спеціалістів, створюючи передумови для становлення національно свідомого, професійно компетентного й соціально відповідального фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицька Л., Барановська А. Мова – маркер ідентифікації (ідентифікаційна функція мови). «Мова – кордон національної безпеки»: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 21 лют. 2024 р. Львів, ЛДУ БЖД, 2024. С. 3–6. https://sci.lidubgd.edu.ua/bitstream/123456789/14595/1/Збірник%20тез_мова_кордон_2024%20%281%29.pdf
2. Голишев О. Дуальна форма навчання як умова ефективної професійної освіти працівників будівельного профілю. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія», № 7 (2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.04>
3. Рахманов В. О. Підготовка майбутніх інженерів в умовах освітньо інформаційного середовища технічного університету. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква : ТОВ«Білоцерківдрук». 2022. – С.225–237.
4. Барановська Л. В., Харадзе Єфемія, Фудерер Тетяна. Теоретичні та методологічні засади впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовку здобувачів вищої освіти. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква : ТОВ«Білоцерківдрук». 2022. – С.22–32.
5. Гуменюк І. М. Дослідницький підхід в методиці навчання української мови за професійним спрямуванням. Молодь і ринок. 2021. № 7–8. С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.242614>.

Азарова Лариса Євстахіївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: azarova.larusa@gmail.com

Пустовіт Тетяна Миколаївна – канд. філол. наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: pustovit_tetyana@vntu.edu.ua

Azarova Larisa Evstakhiivna – doctor of philological sciences, professor, head of the department of linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: azarova.larusa@gmail.com

Pustovit Tetyana N. – Cand. Sc. (Philology), Associate Professor of Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: pustovit_tetyana@vntu.edu.ua